

EKKLESIA AMSTERDAM zondag 20 september 2020

Bart-Jan van Gaart

Ze kwam al jaren in, wat ze noemde, haar kerk, maar meer als consument. Zo noemde ze dat. Ze woonde de diensten bij, maar ging daarna altijd meteen weg. Koffiedrinken na afloop, contact zoeken met anderen deed ze niet. Geen behoefte aan. Wel aan de diensten zelf. Die waren voor haar als een soort laadstation. Ze gaven de energie waar ze de rest van de week op teerde. Na haar pensionering vond ze dat het tijd werd om wat terug te doen. Toen er om vrijwilligers gevraagd werd, meldde ze zich aan. In de jaren die volgden maakte ze carrière in het kerkelijk bedrijf. Waar ze begon met hand- en spandiensten, werd ze uiteindelijk gevraagd in de pastoraatsgroep en toen haar termijn daar erop zat, werd ze gevraagd voor het bestuur. En nu was dat alles afgelopen. Ze ging niet meer en sprak met enige bitterheid over die tijd dat ze actief was geweest.

‘Was ik er maar nooit aan begonnen,’ zei ze, ‘dan kon ik nu nog steeds zondags op mijn vertrouwde plek gaan zitten, onwetend van alles wat ik nu wel weet, en kon ik nog ongehinderd genieten van de liturgie die nu, na alles wat ik heb meegemaakt, haar glans verloren heeft.’

Op mijn vraag of dat over een tijdje toch niet weer zou kunnen, antwoordde ze beslist: ‘Mijn kerk is als een mooi, gezellig restaurant met heerlijk eten, maar als je eenmaal in de keuken hebt gekeken, heb je geen honger meer.’

***

Sinds enige tijd ben ik lid van de Facebook-groep ‘Predikanten en Pastores’. Er komen interessante, grappige en verbijsterende berichten langs uit alle hoeken van kerkelijk Nederland. Nog niet zo lang geleden las ik een bericht van iemand die werkt als coach voor kerkverlaters. Inge Bosscha heet ze. Ze heeft een website waarop zij haar diensten aanbiedt en waarop verhalen staan van mensen die de kerk verlaten hebben. Onthutsende verhalen vaak. Op de Facebook-pagina ‘Predikanten en Pastores’ stelde ze bescheiden de vraag of er leden waren die er bezwaar tegen hadden dat ze ook lid was van de groep. Dat heeft ze geweten. Een aantal leden was van mening dat zij daar niet thuishoorde. Dat het een groep was voor gewijde of bevestigde ambtsdragers, met zending van een officiële kerk. Oeps, dacht ik.

Gelukkig waren er ook velen die haar van harte welkom hetten en erop wezen dat haar werk toch zeker pastoraal te noemen was en dat er velen zijn die pastor, dominee, predikant, of geestelijk verzorger genoemd worden, maar die niet aan de criteria van de preciezen voldoen. De beheerder van de pagina poogde een einde te maken aan de discussie door zichzelf als rekkelijk te omschrijven en te stellen dat iedereen die in de beroepsgroep werkzaam was, welkom was en dat bij randgevallen daar soepel mee omgegaan werd. ‘Maar,’ zo stelde hij, ‘kernpunt ligt bij het afkeuren van standpunten van anderen, uit welke hoek ook. Voor hen is op

deze pagina geen plaats. Ik reken erop dat leden van deze groep respectvol op elkaar reageren.'

Geheel conform een oer-Hollandse traditie, hebben de preciezen een nieuwe groep opgericht die voor de rekkelijken zorgvuldig geheim wordt gehouden.

***

Een voorlezing over herder-schap uit het boek Ezechiël. Twee anekdotes over het gebrek daaraan. Wat hebben die drie verhalen ons te zeggen? Is dat nog een begrip van deze tijd 'herder-schap'? Om met dat laatste te beginnen: ja, dat is het, alleen noemen we het nu anders: leiderschap. Zoals een herder zijn schapen leidt, zo wordt van een leider (het woord zegt het al) verwacht dat hij de leiding neemt, weet waar het naartoe moet of mooier gezegd: visie heeft. En een echte leider kenmerkt zich door het feit dat hij niet voor de troepen uit loopt of er achteraan sukkel, maar dat zij (want er is geen enkele reden waarom het geen vrouw zou zijn) iedereen weet te verenigen op de weg die gegaan wordt. Zoals schapen de herder moeten vertrouwen, zo moeten leiders het vertrouwen hebben van de mensen over wie zij de leiding hebben gekregen. Zo niet, dan praten we niet over leiders, maar over dictators. Over Loekasjenko of Bolsonaro. Dat soort mensen.

Het woord 'herder' komt in de Hebreeuwse Bijbel zestig keer voor. Aldus de Concordantie van Abraham Trommius. Het vaakst bij Jeremia, maar Ezechiël is met acht vermeldingen, alle in hoofdstuk 34, toch een goede tweede. In het zogenaamde Nieuwe Testament is dat volgens dezelfde Trommius slechts zestien keer, het vaakst bij Johannes.

Als Ezechiël het heeft over herders, dan bedoelt hij de koningen van Israël. Hij heeft duidelijk geen hoge pet op van die koningen en daar is ook alle reden toe, want in de tijd dat Ezechiël leefde, waren de schapen 'verstrooid zonder herder', dat wil zeggen: deels in ballingschap naar Babel weggevoerd en de onderlaag van de bevolking verweesd achtergebleven. Ezechiël noemt de kwaliteiten van een koning, een leider, op apofatische wijze. Dat wil zeggen: hij zegt wat een goede koning niet is en wat een slechte koning nalaat (Ezechiël 34:4):

*De schapen weiden jullie niet,
De zwakken sterken jullie niet,
de zieken genees je niet,
de gewonden verbind je niet,
die verdwaald zijn doe je niet terugkeren,
die verloren raakten ga je niet zoeken.*

Daarmee komt ook een ander aspect van herder-schap aan de orde, namelijk 'zorg hebben voor...' Een goede herder leidt niet alleen, hij kent zijn schapen, hij houdt ze in het oog, enfin, alles waarvan Ezechiël zegt dat de koningen dat niet gedaan hebben. Een leider, een opvoeder, een

bestuurder, een leraar, wordt een goed leider, opvoeder, bestuurder of leraar als hij over die eigenschappen beschikt die Ezechiël node mist bij de koningen. Bij een leider moet je je veilig voelen, thuis, je moet erop kunnen vertrouwen dat hij je van grazige weide naar grazige weide zal brengen, anders gezegd: dat hij je faciliteert in je behoeften (tussen haakjes: dat is iets anders dan je wensen). Dat je weet dat je teruggehaald wordt als je letterlijk of figuurlijk 'de weg kwijtraakt'. Dat hij je behoedt voor gevaar. Zowel het gevaar dat je zelf opzoekt als het gevaar dat onverhoeds op je weg komt.

Het beeld van goede en vooral slechte herders of leiders is nog steeds actueel helaas. Ik weet niet of u de eerste spreker van de algemene politieke beschouwingen hebt beluisterd, maar ik was ontzet dat deze rattenvanger van Venlo zijn en andermans tijd misbruikte om zijn haat en afschuw op de meeste generaliserende wijze over onze medeburgers uit te storten. Impliciet en expliciet herhaalde hij de gewraakte woorden waarvoor hij onlangs veroordeeld is, nu in het hart van onze rechtsstaat en beschermd door parlementaire onschendbaarheid. Verontwaardigde replek van andere fractievoorzitters was slechts koren op zijn molen. Om je dood te schamen was het!

Toen in het dorp waar ik ben opgegroeid een nieuwe pastoor werd binnengehaald, gebeurde dat onder het motto: met een herder kom je verder. Dat was met die pastoor zeker het geval, maar zoals wij allen weten en ook blijkt uit de anekdotes: ook in de kerk is het niet louter grazige weides met wijze herders en tevreden schapen. Daarbij mag ik de hand ook in eigen boezem steken: bij mijn aanstelling was ik vast van plan ook tijd te steken in het opzoeken van wat ik maar oneerbiedig verloren schapen noem. Mensen die in deze Ekklesia averij hebben opgelopen, uit zijn gestapt, overboord zijn gevallen of zelfs gegooid. Het is er niet van gekomen. Ook het voornemen om tijdens de beperkingen vanwege het Coronavirus wekelijks iemand uit onze gemeenschap te bellen, is niet volledig gelukt. Ik weet het, er zijn vele prioriteiten, maar toch.

Misschien past de gelijkenis van herder en schapen ook niet meer zo bij deze tijd en zeker niet bij deze Ekklesia. Wij zijn immers elkaars gelijken. De een is niet aangesteld over de ander, maar samen zijn wij op zoek naar een wereld, waar ieder goede herder en tevreden schaap tegelijk is. Een van de gevaren voor een gemeente als de onze is dat middel doel wordt: dat het vervullen van een verlangen naar esthetische schoonheid van woord en muziek de eigenlijke zaak zelf - een groep mensen die samen op zoek is naar een nieuwe wereld, op elkaar betrokken is, elkaar steunt en dient, elkaar zoekt als er iemand verloren is, en niet laat gebeuren dat iemand verloren raakt of uitgestoten wordt - overschaduwet. Want dat is toch wel wat wij minstens mogen verwachten van de nieuwe wereld waarvan wij spreken en zingen, dat we ook tegen elkaar kunnen zeggen:

*Was jij mijn herder?
Niets zou mij ontbreken!*

